

УДК 811.111'42'373:008

DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-211-11>**ЛІНГВОКУЛЬТУРНА ІНФОРМАЦІЯ В АНГЛІЙСЬКИХ
ФРАЗЕОЛОГІЗМАХ ІЗ КОНЦЕПТАМИ HEART І MIND****LINGUACULTURAL INFORMATION IN ENGLISH IDIOMS
WITH CONCEPTS “HEART” AND “MIND”****Лещенко Г. А.,*****orcid.org/0000-0003-3960-5819****кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної філології та перекладу
Національного університету «Запорізька політехніка»***Мегрелішвілі М. О.,*****orcid.org/0000-0002-5464-3285****кандидат філософських наук, доцент,
студентка групи ГФ-313м
Національного університету «Запорізька політехніка»*

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю адекватного розуміння англійської мови, яка домінує у сучасному суспільстві. Культурний контекст, що проявляється в ідіомах, вимагає від іноземця знання англійського національного характеру, який в останні десятиліття зазнав деяких змін.

Мета статті – з'ясувати які риси англійського національного характеру проявляються у фразеологізмах з концептами Heart і Mind.

Серед англійських ідіом із зазначеними концептами, для аналізу були обрані ті, що стосувалися прояву певних рис англійського національного характеру, а також ті, які є його протилежністю. При цьому зверталася увага на етимологію і на внутрішню форму фразеологізму, а також на безеквівалентні або частково еквівалентні фразеологізми.

Обґрунтовано, що ідіоми з концептами Heart і Mind відображають майже весь спектр рис англійського національного характеру, а саме: індивідуалізм і охорону власної приватності, емпіризм, гречність, гумор, песимізм, поміркованість, стриманість, стоїцизм і, водночас, певну емоційність, сміливість. Ідіоми з концептами Heart і Mind можуть репрезентувати також нетипові риси англійського характеру: слабкодухність або боягузтво, щирість. Певні ідіоми з компонентом Heart є універсальними, можуть характеризувати представників різних націй в незначній кількості або презентувати типову звичку для представників християнського світу.

З'ясовано, що більшість розглянутих ідіом мають українські еквіваленти. У ідіомах з компонентом Heart еквівалентність в українській мові забезпечується, в основному, лексемами «серце» і «душа» (на що українські дослідники звертали увагу і раніше). У ідіомах з компонентом Mind, для передачі близького значення в українській мові задіяні лексеми – «розум», «думка», «голова», «дух», «душа», «серце».

Ключові слова: лінгвокультурна інформація, англійський національний характер, ідіома, концепт.

The topicality of the research was determined by the need for an adequate understanding of the English dominating in the contemporary society. The cultural context that manifests itself in idioms requires a foreigner knowing the English national character which has changed slightly in recent decades.

The objective of the article is to find out what features of the English national character are manifested in idioms with the concepts Heart and Mind.

The English idioms to be analysed were chosen taking account certain features of the English national character, as well as the opposite. Special attention was paid to the etymology and the internal form of the idiom, as well as non-equivalent idioms or partially equivalent ones.

It has been substantiated that idioms with the concepts Heart and Mind reflect almost the whole range of features of the English national character, namely: individualism and protection of personal privacy, empiricism, courtesy, humour, pessimism, moderation, restraint, stoicism and, at the same time, a certain emotionality and

courage. Idioms with the concepts Heart and Mind can also represent atypical features of the English national character: faintheartedness or cowardice, sincerity. Certain idioms with the component Heart are universal, they can characterise representatives of different nations in a limited number or present a typical habit of the Christians.

It has been found that most of the considered idioms have Ukrainian equivalents. In idioms with the component Heart, the equivalence in Ukrainian is provided mainly by the lexemes “heart” and “soul” (Ukrainian researchers have paid attention to this earlier). In idioms with the component Mind, in order to convey a close meaning in Ukrainian, lexemes such as “mind”, “thought”, “head”, “spirit”, “soul”, “heart” are used.

Key words: linguacultural information, English national character, idiom, concept.

Постановка проблеми. У сучасному відкритому глобалізованому світі англійська мова є одним із найважливіших інструментів, за допомогою яких відбувається міжкультурна комунікація. Її домінування, як мови науки та інформаційних технологій, міжнародної торгівлі, сфери розваг, вочевидь, буде посилюватись і в майбутньому. Адекватне розуміння наукових доробок (особливо соціогуманітарних наук), повідомлень у масмедіа, художніх текстів, діалогу між людьми у соціальних мережах неможливе поза культурним контекстом. Англійська мова вирізняється величезною кількістю ідіоматичних висловів, в яких і проявляються національно-культурні особливості, те, що самі англійці називають «англійськістю» (Englishness).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню особливостей англійського національного характеру приділяють значну увагу сучасні зарубіжні науковці, журналісти, письменники, серед яких, зокрема, Д. Бойл [1], Е. Майл і Д. Мілстед [2], Дж. Паксман [3], К. Фокс [4] та інші. У звіті Британської Ради [5], репрезентовані уявлення молодих британців та іноземців про найбільш привабливі та найменш привабливі риси британського характеру. Вітчизняні науковці – Б. Ажнюк [6], О. Галинська [7], І. Заваринська [8] та ін. зробили внесок у дослідження англійських фразеологізмів у лінгвокультурологічному аспекті. А. Приходько [9] дослідив концепт у лінгвокультурному вимірі. Р. Іванів [10], Д. Маркова [11], І. Пилипенко [12] та ін. запропонували аналіз фразеологізмів з концептом Heart на матеріалах англійської та інших мов. Однак багатогранність об'єкта дослідження (ідіоми), а також те, що мова – це живий феномен, що перебуває у постійному розвитку, свідчить – у цьому сегменті завжди залишатиметься місце для наукового пошуку. Зокрема, аналіз фразеологізмів з концептами Heart і Mind (у переносному значенні – емоційне та раціональне) допоможе виявленню певної специфіки та суперечності англійського національного характеру.

Мета статті – з'ясувати які риси англійського національного характеру проявляються у фразеологізмах з концептами Heart і Mind.

Виклад основного матеріалу. Коли йдеться про англійський національний характер, то ще до ознайомлення зі спеціальними дослідженнями (етнографічними, історичними, соціологічними), ми маємо певні стереотипні уявлення щодо типової поведінки англійця, що сформовані класичною та сучасною літературою, кіномистецтвом, ЗМІ, спілкуванням у соціальних мережах. Зазвичай цей перелік характеристик такий. Англійці – це стримані, беземоційні, з сухуватим (інколи чорним) гумором люди, дещо консервативні у багатьох аспектах свого життя. Класична література підносить як ідеал поведінку «справжнього джентльмена».

Сучасні дослідження англійського національного характеру [1; 3; 4; 5; 13], показують, що відбулись певні зміни як в уявленнях іноземців, так і в уявленнях про себе самих англійців. Найбільш виразні риси: індивідуалізм, охорона власної приватності і небажання порушити чужу; почуття гумору, що відзначають і власне британці і іноземці; здоровий глузд; сміливість і стійкість; надмірна ввічливість і стриманість. Щодо цієї останньої риси, треба уточнити, що хоча вона залишилась, але англійці стали більш емоційними, проявляють песимізм (на думку самих британців, вони багато скаржаться) [3; 4; 5; 13].

Отже, з'ясуємо, які особливості англійського менталітету проявляються в ідіомах з компонентами Heart і Mind. Для цього ми будемо звертати увагу, по-можливості, на етимологію і на внутрішню форму фразеологізму. Найбільшу цікавість для нас представляють ідіоми, які у

словниках позначені як британські, або вживані переважно у Великій Британії. Проте, у деяких випадках першоджерело невідомо.

Серед ідіом з компонентами Heart і Mind оберемо для розгляду ті, які, на наш погляд, будуть стосуватися: 1) прояву певних рис англійського національного характеру; 2) ті, які є його протилежністю. Адже деякі фразеологічні одиниці (ФО), які демонструють протилежні риси англійського менталітету, наприклад, нерішучість, боягузтво, очевидну для всіх емоційність і т.ін. можуть вживатись як порада близькій людині поводити себе інакше. Оскільки британці дуже охороняють свою приватну сферу і цінують її у інших, важко уявити, що вони будуть давати такі поради малознайомим людям.

Хоча ми будемо аналізувати фразеологізми з різними типами міжмовних співвідношень, але найбільш цінними у контексті нашого дослідження є безеквівалентні, або частково еквівалентні фразеологізми. Погоджуємось з думкою Б. Ажнюка: «... чим вищий ступінь семантичної еквівалентності ... фразеологізмів, тим меншу цінність являють вони для вивчення національної специфіки, яка полягає саме у відмінності, а не тотожності лінгвокраїнознавчої характеристики» [6, с. 11].

Лексема Heart відноситься до багатозначних слів. У *Cambridge Dictionary Heart* як іменник має принаймні 7 значень. З точки зору виявлення лінгвокультурної інформації у фразеологізмах найбільш перспективними для дослідження є наступні значення: *орган у грудях, який розганяє кров по тілу; використовується для позначення характеру людини або місця всередині людини, звідки, як вважається, походять почуття або емоції; хоробрість, рішучість або надія* [14].

У тому ж словнику Heart має також одне тлумачення як дієслово – використовується для того, щоб сказати, що *людина дуже сильно любить когось або щось* [14].

Спочатку розглянемо ідіоми у яких є значення серця як органу і (або) осереддя емоцій. Останніх найбільше.

1) **my heart bleeds for you** (моє серце обливається кров'ю) – вираз глибоко співчуття. Цей образ використовувався Чосером і Шекспіром для вираження щирого болю. У наш час ця фраза найчастіше вказує на переконання мовця, що особа, про яку йдеться, не заслуговує співчуття, якого вона шукає [15, с. 27]. Український варіант – **серце обкипає** (закипає, обливається, сходить і т.ін.) **кров'ю** [16, с. 641]. В англійській мові у залежності від контексту може означати або вираз емоційності, або гумор, якщо використовується з протилежним значенням.

2) **let your heart rule your head** (дозволь своєму серцю керувати твоєю головою). Означає робити щось, тому що цього хочеш, а не з практичних міркувань [17, с. 185]. Також може використовуватись як протилежна настанова, порада близькому другу або родичу не дозволити емоціям брати гору над розумом. В українській мові – повний еквівалент відсутній. Ідіома, цікава тим, що своєю суттю суперечить англійському характеру. Проте, у залежності від контексту може також означати пораду бути більш холоднокровним і стриманим, тобто як раз проявити типову рису англійського характеру.

3) **sb, eat your heart out!** (з'їж своє серце!). Означає, що хтось може зробити щось краще, ніж людина, яка є відомою, професіоналом у певній справі [17, с. 184]. Може вказувати на ревності, заздрощі, розчарування [15]. Відсутній український аналог. В залежності від контексту може бути або проявом песимізму або гумору.

4) **your heart sinks into your boots** (твоє серце занурюється в чоботи). Використовується для вираження почуття раптового смутку або тривоги [15, с. 34]. В *англо-українському фразеологічному словнику за ред. К. Баранцевої* наводиться вісім варіантів цієї ідіоми в англійській мові [18, с. 474], що може свідчити про часту вживаність цього виразу. Український аналог – **серце опинилося в п'ятах**, тобто хтось дуже злякався [16, с. 641] або **душа в п'яти тікає / втекла (опустилася, сховалася)**, з тим же значенням [16, с. 226]. Це може бути або відображенням песимізму, або такої нетипової риси англійського характеру – боягузством.

5) **a faint heart** (слабке серце). Вказує на боязкість або брак сили волі, що заважає досягти поставленої мети. Відомо, що прислів'я «Слабкодухий ніколи не завоює прекрасну даму» датується початком XVII століття, але сама ідея виникла щонайменше на два століття раніше [15, с. 100]. Український, близький за значенням варіант – **заяче серце**. Також можливий варіант – **заяча душа**, тобто боязка, полохлива людина, також вживається для вираження незадоволення, роздратування [16, с. 228]. Ще одна ідіома, яка демонструє протилежність такій рисі англійського національного характеру як сміливість, впертість.

6) **heart and soul** (серце і душа). Означає велику енергію і ентузіазм [15, с. 140]. Тобто робити щось, віддаючи всі сили. Є повний український еквівалент – **душею і серцем**, тобто самовіддано, щиро [16, с. 230]. Як і попередня, ця ідіома не відповідає уявленням про типові риси англійського характеру, через поміркованість у всьому, у тому числі і у роботі.

7) **in your heart of hearts** (у Ваших серцях) – у Ваших найпотаємніших почуттях [15, с. 140]. Український, близький за значенням варіант – **в душі**. Тобто приховано, нишком, не виявляючи зовні своїх почуттів [16, с. 230]. Прояв стриманості.

В англійській мові є ціла низка ідіом, які означають прояв щирості і емоцій. Емоційність в минулому нетипова для англійців риса характеру, саме через культивовану поміркованість, стриманість, стоїцизм і звичку не говорити прямо, відверто, те що ти дійсно думаєш, відчуваєш, з різних причин, можливо, щоб не показати слабкості, через охорону своєї приватності, щоб не образити іншу людину. Але, як зазначалось вище, зараз британці емоційніше, ніж традиційно про них думають іноземці. До таких ідіом відносяться наступні:

1) **wear your heart on your sleeve** (носити своє серце на рукаві). Означає зробити свої почуття та думки очевидними для інших людей [17, с. 185]. *Oxford Dictionary of Idioms* пояснює походження цієї ідіоми наступним чином: «у середньовіччі був звичай для лицаря носити ім'я дами на рукаві під час турніру; пізніше цю фразу популяризував Шекспір в *Отелло*...» [15, с. 140]. Є декілька близьких за значенням українських фразеологізмів, але не тотожних: 1) **на лобі (на чолі) написано** – відразу видно, помітно що-небудь з зовнішнього вигляду когось [16, с. 424]; 2) **душа навстіж (нарозхрист)** – хто-небудь відвертий, щирий у поведженні з іншими [16, с. 226].

2) **heart to heart** (від серця до серця) – відверто чи інтимно [15, с. 140]. Серйозна розмова між двома людьми, в якій вони чесно говорять про свої почуття [17, с. 186]. Українські, близькі за значенням варіанти у сенсі говорити щиро, відверто: 1) **по душах** [16, с. 230]; 2) **як душа до душі** [16, с. 229]. В залежності від контексту можливий для використання фразеологізм **душа в душу** – жити дружно, у злагоді; говорити щиро, відверто [16, с. 225].

3) **pour one's heart/soul out** (вилити серце, душу) – говорити відверто про свої інтимні, найглибші емоції [19]. Українській варіант – **вилити / вилити свою душу**, означає те саме [16, с. 75]. Дуже близький сенс до попередньої ідіоми.

4) **open one's heart** (відкрити серце) – дуже відкрито і чесно говорити про свої почуття; ставати щедрим і добрим [19]. В українській мові – **відкрите серце** – тобто особа пряма, щира, відверта у стосунках з іншими [16, с. 639].

5) **from the bottom of your heart** або **from the heart** (від щирого серця). Означає говорити щось з щирим почуттям [15, с. 140]. Або робити щось з повною віддачею. Є український еквівалент: 1) **з щирим серцем**, що означає з довірою [16, с. 643]; 2) **щирим серцем, щирою душею**, тобто віддаючи всі сили, самовіддано [16, с. 643]; 3) **від щирого серця** – відверто, чистосердечно, не приховуючи нічого, чесно [16, с. 643–644]. Ця ідіома не зовсім відповідає уявленням про сучасний англійський менталітет, адже, відповідно до К. Фокс [4], поміркованість і лукавство – є проявами «англійськості». Надзвичайно ввічливі британці часто говорять не те що думають, щоб не образити співрозмовника.

Ідіоми з лексемою Heart у значенні хоробрості, є відображенням такої риси англійського характеру як сміливість:

1) **heart of oak** (серцевина дуба). Означає – мужня натура. Фраза була популяризована словами пісні XVIII століття: «Серцевина дуба – це наші кораблі, серцевина дуба – це наші люди» [15, с. 140]. Дуже англійська ідіома з урахуванням того, яке значення надавалось морській тематиці в літературі протягом всієї британської історії. Д. Бойл в книзі «Як бути англійцем... у 100 предметах, випадках та особливостях» присвятив дві глави дубовим деревам і зазначеній пісні. Зокрема, він відмічає такі риси англійського характеру: «Коли молодий Карл II у 1651 році, рятуючись від битви під Вустером, знайшов притулок у дубі Боскобел на кордоні між Шропширом і Стаффордширом, він додав королівський вимір до ідеї англійської міцності та витривалості» [1, с. 124]. Відсутній український аналог.

2) **a stout heart** (міцне серце). Означає сміливість або рішучість [15, с. 279]. Відсутній український аналог.

Треба відзначити, що існують англійські ідіоми з компонентом Heart, які, хоча відображають певні риси характеру, але їх важко віднести до проявів англійського менталітету через їх універсальне значення. Наприклад, в українській мові є їх повні еквіваленти за лексичним складом та конотацією. Це такі ідіоми як:

1) **heart of gold** (золоте серце) – щедра, великодушна натура [15, с. 140]. Український фразеологізм – **щира (золота) душа, щире (золоте) серце** – чесна, відверта, щедра, доброзичлива людина [16, с. 229].

2) **a big heart** (велике серце) – великодушна, благородна людина, людина великої душі [18, с. 134]. Український еквівалент – **велике серце**. Тобто людина дуже добра, чуйна, здатна перейматися чийось переживаннями, горем [16, с. 639].

3) **heart of stone** (кам'яне серце) – суворий або жорсткий характер [15, с. 140]. Український еквівалент – **кам'яне серце**. Означає бути байдужим, нечулим [16, с. 640].

В будь-якій нації знайдуться у певній кількості індивіди, до яких можна застосувати подібні епітети, але це надзвичайні полярні характеристики, якими важко наділити націю в цілому.

Ще одна досить універсальна для християнської культури звичка відображена у такій ідіомі: **cross my heart** (перехреститися; присягнути), повна версія **cross my heart and hope to die** – використовується, щоб підкреслити правдивість і щирість того, що говориться або обіцяється [15, с. 66]. Український, близький за значенням варіант – **покласти руку на серце** [16, с. 535] або **присягнути хрестом**.

Отже, розглянуті ідіоми з компонентом Heart, у значенні серця як осереддя почуттів та емоцій, найбільшою мірою відображають типові риси англійського характеру, а саме: гумор (у залежності від контексту – *my heart bleeds for you; sb, eat your heart out!*); песимізм (у залежності від контексту – *sb, eat your heart out!*; *your heart sinks into your boots*); стриманість (*do not let your heart rule your head; in your heart of hearts*); емоційність (у залежності від контексту – *my heart bleeds for you; let your heart rule your head; wear your heart on your sleeve*).

Ідіоми з лексемою Heart, у значенні серця як хоробрості, найбільшою мірою відображають таку типову рису англійського характеру як сміливість – *heart of oak; a stout heart*.

Ідіоми з лексемою Heart, можуть відображати також нетипові риси англійського характеру: слабкодушність або боягузтво (у залежності від контексту – *your heart sinks into your boots; a faint heart*); щирість (*from the bottom of your heart* або *from the heart; heart to heart; pour one's heart/soul out; open one's heart*); самовідданість та великий ентузіазм (*heart and soul*). Але їх наявність цілком зрозуміла, з огляду на те, що будь-хто (навіть, рішуча і смілива людина) може в певний момент часу відчувати страх або нерішучість і сумніви, і будь-хто може відчувати потребу поговорити про щось відверто з близькою людиною.

Крім цього, певні ідіоми з компонентом Heart є універсальними, можуть або характеризувати представників різних націй в незначній кількості (*heart of gold; a big heart; heart of stone*) або характеризувати типову звичку для представників християнського світу, незалежно від нації (*cross my heart*).

Аналіз показав, що серед розглянутих ідіом більшість має українські еквіваленти досить близькі за значенням або повні (*heart of gold* – золоте серце; *heart of stone* – кам'яне серце; *a big heart* – велике серце; *heart and soul* – серце і душа; *my heart bleeds for you* – моє серце обливається кров'ю; *pour one's heart/soul out* – вилити свою душу) і лише чотири безеквівалентні (*heart of oak*; *a stout heart*; *sb, eat your heart out!*; *let your heart rule your head*). Причому, в українському варіанті забезпечення еквівалентності досягається не тільки зі словом «серце» у ФО, а і «душа». На цю особливість звертали увагу і інші українські науковці, зокрема, Р. Іванів [10], Д. Маркова [11].

В англійській мові є ідіоми, в яких відображено об'єднання емоційного та раціонального у поведінці особистості, ставленні її до якоїсь ситуації, події. Наприклад, **the hearts and minds of somebody** (серця і думки когось) – означає ставлення групи людей до певного явища, що є поєднанням їхніх сильних емоційних почуттів зі спокійними та розважливими думками [20]. В даному випадку важко говорити про якусь рису характеру, бо найчастіше з боку особи, яка вимовляє зазначену ідіому – це демонстрація намірів – завоювати чиюсь прихильність, але самі наміри – свідчення прагматизму, здорового глузду.

Слід зазначити, що існують ідіоми з компонентами *Heart* і *Mind*, що позначають один і той самий інтелектуальний та / або вольовий акт, зокрема: **change of heart** і **change one's mind**, тобто змінити думку про щось, змінити рішення [14; 19]. В українській мові є фразеологізм **серце повертається, повернулося**, але він має інше значення. В українській, при вживанні цього фразеологізму мається на увазі: індивід починає прихильно ставитись до когось, виявляти симпатію, любов (після якогось непорозуміння) або індивід перенявся співчуттям і жалем до когось [16, с. 641]. Тож при перекладі його застосовувати недоречно. Ще одна цікава ідіома, де *Heart* і *Mind* означають один і то самий сенс – **know one's own heart/mind** (знати власне серце / розум), тобто бути певним у тому, що індивід хоче, любить, думає [19]. Цей фразеологізм також може бути проявом здорового глузду. Хоча в українській мові немає подібного фразеологізму, але тема самопізнання близька українській культурі. Наприклад, творчість Г. Сквороди, у якій піднімається ця проблема і, навіть є твір з назвою «Наркісс. Разглагол о том: Узнай Себе».

Взагалі, у *Cambridge Dictionary* *Mind* як іменник має два значення: *частина людини, яка дозволяє їй мислити, відчувати емоції та розуміти речі; дуже розумна людина* [14].

У тому ж словнику *Mind* як дієслово має чотири значення: (вживається у питаннях і запереченнях) *бути роздратованим або стурбованим чимось; бути обережним або приділяти увагу чомусь; піклуватися про когось або щось; слухати і підкорятися комусь* [14].

Серед ідіом, які представляють для нас інтерес, виділимо такі, що відображають гречність, як типову рису англійського менталітету. До них можна віднести:

1) **don't mind me** (не звертайте на мене уваги). Можна сказати комусь, хто перебуває з Вами в одній кімнаті, щоб він не звертав на Вас уваги, бо Ви не хочете заважати тому, чим він займається [14]. Крім ввічливості, це ще може бути небажання порушити кордони чужої приватності. Можливим еквівалентом в українській може бути – **не зважайте**. Проте, в українській мові це прохання (або рекомендація) не є ФО.

2) **if you don't mind me saying/asking** (Ви не заперечуєте, якщо я скажу/запитаю). Вживається для того, щоб бути більш ввічливим, коли Ви говорите щось, що може дещо засмутити, роздратувати або збентежити співрозмовника [14]. В українській, особливо у діловій мові, часто використовують оборот **якщо не заперечуєте, я скажу** (продемонструю, запитаю), але це також з не є ФО.

3) **mind your p's and q's** (не має однозначного перекладу, можливі варіанти – не забувати / не плутати / слідкувати за своєю поведінкою). В *англо-українському фразеологічному словнику за ред. К. Баранцевої* пропонується переклад – бути уважним і обережним. Англійські школярі як тільки починають читати, плутають ці букви [18, с. 674]. У *Cambridge Dictionary* знаходимо

трохи інший наголос у поясненні цієї ідіоми – докласти зусиль, щоб бути особливо ввічливим у певній ситуації [14]. Українській еквівалент відсутній.

4) **mind/watch your manners** (стежити за своїми манерами) докладати особливих зусиль, щоб бути ввічливим [14]. Дуже схожа ідіома на попередню. Хоча в українській мові такий фразеологізм відсутній, але у неформальній розмові можна почути як рекомендацію (інколи неввічливу) **стежте /слідкуйте за собою** – у сенсі перш ніж критикувати когось, подивіться на себе.

Наступні ідіоми підкреслюють здібність мислити самостійно, критично. Вони є відображенням і англійського емпіризму (тобто орієнтації на факти, здоровий глузд), і, навіть нетипової риси – говорити відверто:

1) **have a mind of your own** (мати власну думку). Означає бути здатним до незалежної думки або дії [15, с. 189]. Українські аналоги: **жити своїм розумом** [16, с. 236], тобто вміти думати самостійно, дотримуватись власних переконань і близьке значення – **мати свій розум (у голові)** [16, с. 376–377], **своя голова на плечах** [16, с. 158] – приймати самостійні рішення.

2) **speak your mind** (висловлювати свою думку). Означає відверто висловлювати свої почуття або думки [15, с. 271]. Український еквівалент – **в лоб**, тобто говорити відверто. Ще можливий варіант – **як на духу**, тобто говорити щиро, відверто, нічого не приховуючи [16, с. 225]. Це прояв нетипової риси англійського менталітету, адже висловлюючись відверто можна засмутити співрозмовника.

Також орієнтація на здоровий глузд проявляється у вмінні позбавитись зайвих думок, які заважають ефективно діяти або просто жити. В англійській мові немало таких ідіом:

1) **get something out of your mind** (викинути щось з голови). Означає змусити себе перестати думати про щось [14]. Або ще варіант, що означає те саме – **put something out of your mind** [14]. Є українській еквівалент – **викинути з голови**.

2) **set/put someone's mind at rest/ease** (заспокоїти когось) перешкодити комусь хвилюватися про щось [14]. В українській мові – **відпочивати / відпочити (спочити) серцем (душею)** – означає заспокоюватися чим-небудь; знаходити душевний спокій у чому-небудь [16, с.104].

3) **take a load/weight off someone's mind** (зняти тягар з чийсь голови), означає змусити когось перестати хвилюватися про щось [19]. Українській фразеологізм – **тягар упав (звалився), падає (звалюється) з плечей** – означає, що людина відчула полегшення, бо позбулася чогось обтяжливого [16, с.728].

4) **take someone's mind off something** (відволікти когось від чогось). Означає перестати хвилюватися або думати про проблему чи біль [14]. Повний український еквівалент відсутній, але як варіант може підійти – **викинути з голови**.

5) **out of sight, out of mind** (з очей геть, з серця геть). Прислів'я, що означає швидко забувати людей або речі, яких більше не бачиш або не відчуваєш [15, с. 262]. Українські аналоги – **чого очі не бачать, того серцю не жаль** або **очі не бачать, серце не болить (не плаче)**.

Відображенням англійської стриманості і стоїцизму є такі ідіоми:

1) **mind over matter** (розум над матерією). Означає здатність розуму контролювати і впливати на тіло та фізичний світ загалом [17, с. 254]. Український аналог відсутній.

2) **presence of mind** (присутність духу). Означає здатність зберігати спокій і вживати швидких, розумних заходів, коли стикаєшся з труднощами або небезпекою [15, с. 227]. Український еквівалент – **притомність духу**.

Проявом поміркованості можна вважати ідіому: **mind your step** (будь обережним). Означає бути обережним у своїй поведінці, інакше потрапиш у халепу [14]. В українській мові – **дивитися обома**, тобто бути уважним, дуже обережним, пильним, обачним [16, с. 198].

Охорона власної приватності проявляється у ідіомі: **mind your own business** (займайся своєю справою). Вживається, щоб сказати комусь у грубій формі, що ви не хочете, щоб він запитував про щось особисте [14]. Українські варіанти цієї ідіоми – **не твого (мого, його)**

розуму (носа) діло [16, с. 205] або не сунути (не пхати, не встромляти) носа до чужого проса.

Отже, розглянуті ідіоми з лексемою Mind є відображенням таких рис англійського характеру як: гречність (don't mind me; if you don't mind me saying/asking; mind your p's and q's; mind/watch your manners); емпіризм (have a mind of your own; get something out of your mind або put something out of your mind; set/put someone's mind at rest/ease; take someone's mind off something; take a load/weight off someone's mind; out of sight, out of mind); стриманість і стоїцизм (mind over matter; presence of mind); поміркованість (mind your step); індивідуалізм, охорона сфери особистого (mind your own business). Існує також відображення протилежної риси англійського характеру – відвертості при спілкуванні (speak your mind).

Об'єднання емоційного та раціонального у поведінці особистості відображено у ідіомі *the hearts and minds of somebody*, що опосередковано може бути проявом прагматизму, здорового глузду.

Позначають один інтелектуальний та / або вольовий акт ідіоми з компонентами Heart і Mind – *change of heart і change one's mind; know one's own heart/mind*. Остання ФО також може свідчити про орієнтацію на здоровий глузд.

Серед розглянутих ідіом, більшість має українські еквіваленти близькі за значенням, але є і безеквівалентні (mind over matter; mind your p's and q's; know one's own heart/mind; change of heart і change one's mind).

Висновки. Проведений аналіз ідіом з концептами Heart і Mind дозволяє стверджувати, що вони відображають майже весь спектр рис англійського національного характеру, а саме: індивідуалізм і охорону власної приватності, емпіризм, гречність, гумор, песимізм, поміркованість, стриманість, стоїцизм і, водночас, певну емоційність, сміливість.

Більшість розглянутих ідіом мають українські еквіваленти досить близькі за значенням або повні. У фразеологізмах з компонентом Heart повна або дуже близька еквівалентність в українській мові забезпечується, в основному, лексемами «серце» і «душа» (на що українські дослідники звертали увагу і раніше), що пришвидшує пошук у довідкових виданнях українського аналогу і дозволяє підібрати максимально близький еквівалент. У той же час, у фразеологізмів з компонентом Mind, для передачі близького значення в українській мові задіяна значно більша кількість лексем – «розум», «думка», «голова», «дух», «душа», навіть «серце», як у ідіомах – out of sight, out of mind (чого очі не бачать, того серцю не жаль), set/put someone's mind at rest/ease (відпочивати / відпочити (спочити) серцем (душею)), що може ускладнювати комунікацію, і потребує більшої уваги перекладача.

Перспективним є подальші дослідження розглянутих ідіом на матеріалах художніх творів британських письменників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Boyle D. How to be English... in 100 Objects, Occasions and Peculiarities. London : Square Peg, 2015. 287 p.
2. Miall A., Milsted D. Xenophobe's Guide to the English. London : Xenophobe's Guides, 2013. 86 p.
3. Paxman J. The English : A Portrait of a People. London : Penguin books, 1999. 308 p.
4. Фокс К. Спостерігаючи за англійцями. Пер. з англ. М. Госовської. Львів : Видавництво Старого Лева, 2018. 608 с.
5. Culligan K., Dubber J., Lotten M. As Others See Us. Culture, Attraction and Soft Power : Report. *British council*. 2014. July. С. 1–30. URL : <https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/as-others-see-us-report-v3.pdf> (access date 05.10.2024)
6. Ажнюк Б. М. Англійська фразеологія у культурно-етнічному висвітленні. Київ : Наукова думка, 1989. 136 с.
7. Галинська О. М. Лінгвокультурна інформація англійських та українських інтертекстуальних фразеологізмів : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17. Київ, 2012. 20 с.

8. Заваринська І. Ф. Фразеологізми з онімним компонентом в англійській, польській та українській мовах : лінгвокультурологічний аспект : монографія. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2022. 232 с. URL : <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/25371/1/monografia.pdf> (дата звернення: 20.09.2024).
9. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя: Прем'єр, 2008. 332 с.
10. Іванів Р. О. Концепт «Серце» як компонент концептосфери «Людина» та його реалізація у германських і слов'янських мовах (на матеріалі англійської та української фразеології). *Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Сер. : Філологічна*. 2012. Вип. 24. С. 94–96. URL : <https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/936> (дата звернення: 05.10.2024).
11. Маркова Д. С. Компонент серце у фразеологізмах на позначення почуттів людини (на матеріалі української, польської, англійської та німецької мов). *Магістеріум. Мовознавчі студії*. 2017. Вип. 66. С. 60–64. URL : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILA=&S21STR=Magisterium_mov_2017_66_14 (дата звернення: 05.10.2024).
12. Пилипенко І. О. Аналіз концепта «Heart / Серце» у фразеологізмах англійської та української мови з погляду ознакового підходу. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 21. Т. 2. С. 95–100. URL : http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/21/part_2/21-2_2022.pdf (дата звернення: 05.10.2024).
13. Guiberteau O. The Truth about British Stoicism. *BBC*. 2020. 2nd November. URL : <https://www.bbc.com/travel/article/20201101-the-truth-about-british-stoicism> (access date 02.09.2024)
14. Cambridge Dictionary : website. URL : <https://dictionary.cambridge.org/> (access date 10.10.2024)
15. Oxford Dictionary of Idioms / ed. Jennifer Speake. Oxford University Press, 1999, 2004. 340 p.
16. Словник фразеологізмів української мови / НАН України, Ін-т укр. мови, Укр. мов.-інформ. фонд; [уклад. : В. М. Білоноженко та ін. ; відп. ред. В. О. Винник]. Київ : Наукова думка, 2003. 788 с. URL : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0001597 (дата звернення: 12.09.2024).
17. Cambridge International Dictionary of Idioms / acad. consult. prof. Michael McCarthy. Cambridge University Press, 1998, 2002. 587 p.
18. Англо-український фразеологічний словник / уклад. К. Т. Баранцев. 3-тє вид. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2006. 1056 с.
19. Merriam-Webster: America's Most Trusted Dictionary : website. URL : <https://www.merriam-webster.com/> (access date 05.10.2024)
20. Longman Dictionary of Contemporary English | LDOCE : website. URL : <https://www.ldoceonline.com/> (access date 05.10.2024).